

Trezorego de nia literaturo

Concise Encyclopedia of the Original Literature of Esperanto. Geoffrey Sutton. New York: Mondial, 2008. 728 p. 24 cm. ISBN 9781595690906. Prezo: € 45

Ege impona libro publikigis julie 2008 – anglalingva enciklopedio de la originala literaturo en Esperanto dum la unuaj 120 jaroj de nia lingvo. Ankaŭ bele eldonita – plia bona laboro de Mondial.

En sia antaŭparolo Humphrey Tonkin faras trafan demandon, kiun verŝajne multaj ne-esperantistoj farus: kiel tiel-nomata konstruita lingvo entute povus havi literaturon? Nestudintoj foje estas tiom konvinkitaj pri la neeblo de tia literaturo ke ili eĉ ne sentas bezonon kontroli – ili simple „scias“ ke tio ne eblas! Kiel nia forpasinta amiko, Claude Piron, dirus france *l'ignorance ignorée* (nekonscia nescio). Sed eĉ la plej obstina nescianto havus problemojn nei la ekziston de nia literaturo post la apero de ĉi tiu interese ga libro, kaj pro tio Geoffrey Sutton meritas niajn gratulon kaj elkoran dankon.

Fakte temas pri librego: sur 728 paĝoj la aŭtoro sisteme pritraktas jarcenton kaj kvinonon de la unua vere monda literaturo. Ni citu el la dulingva rekomendo de la prezidanto de EVA/ Esperantlingva Verkista Asocio, Mauro Nervi:

La literatura memoro estas la kerno de kulturo ... Ĉi-tiu monumenta verko estas ne nur literatura historio, sed pli ĝenerala prezento de nia literatura kulturo, inkluzive de nia kritikarto. ... Geoffrey Sutton ... kreis la ĝis nun plej kompletan kaj konvinkan prezenton de la Esperanta literaturo ĝenerale. Esperanto ... estis literatura lingvo ekde sia plej frua komenco.

PEN International fine agnoskis Esperanton kiel literaturan lingvon en 1993, post pli ol jarcento de literatura verkado, sed ni ĉiuj konas ne-esperantistojn, eĉ klerajn, kiuj ial ankoraŭ ne rimarkis tion. Nun ni havas konkretan kaj imponan libron, en la angla lingvo, por montri al la dubantoj. Laŭ mia sperto dum ekspozicio en la Eŭropa Parlamento la 14-an de julio 2008, montri tiun libron ja efikas, kaj aldone konvinkas la akademiaj atingoj de Geoffrey Sutton en la sveda, la finn-ugraj kaj aliaj lingvoj.

La verko komenciĝas per utila enkonduko por anglalingvanoj kiuj ne konas Esperanton, do estos espereble la granda plimulto de ties legantoj. Ĝi tuj alfrontas unu el la plej enradikiĝintaj antaŭjuĝoj, la tre disvastiĝintan miskomprenon pri la tiel-nomata „artefariteco“ de Esperanto. Sutton citas Janton (p. 5): *La koncepto*

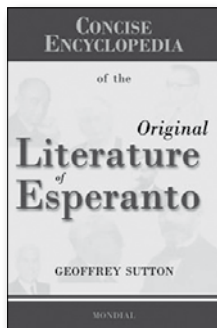
‘artefarita lingvo’ ne havas sencon, nek en scienco nek en arto. La lingvistiko preferas la terminon ‘planlingvo’. Tro ofte Esperantistoj akceptas tiun sensencan terminon, aŭ eĉ mem uzas ĝin. Prave André Cherpillod atentigas pri tiu eraro en sia lastatempa verko pri vera artefarita lingvo, Solresol (*Dore Doremilado Solresol*). La enkonduko plue priskribas la literaturan evoluon de Esperanto, la demandon kial verkistoj entute elektas verki Esperante, la skolojn kaj ĝenrojn, la agnoskon fare de la ekstera mondo kaj la estontecon. Tre utilas (p. 18) la tratempa listo de la 46 plej gravaj verkistoj por enkonduki novulon en nian literaturon. Kvankam malfacilas trovi du literaturkritikistojn kiuj konsentus pri la tuta listo, almenaŭ pri la verkistoj kiuj ne eniris ĝin, ĝi ŝajnas enhavi ĉiujn ‘grandulojn’, de Zamenhof, Privat, Miĥalski, Kalocsay kaj Baghy, tra Auld, Mattos, Boulton, Goodheir, Ragnarsson, Urbanova, ĝis Ŝtimec, Camacho, Steele, Ungar, Neves, Montagut ktp. Sed kial ne Grabowski?

La enciklopedio dividas la literaturon de Esperanto en kvin periodojn, kaj donas koncizan enkondukon al ĉiu periodo:

- 1) 1887-1920: Primitiva Romantikismo kaj la Starigo de Stilo.
- 2) 1921-30: Matura Romantikismo kaj Literatura Florado.
- 3) 1931-51: Parnasismo kaj Matureco.
- 4) 1952-74: Post-Parnasismo kaj Modernismo.
- 5) 1975 – : Popularigo de la Romano, Eksperimenta Poezio, Postmodernismo.

La priskriboj fariĝas pli longaj kaj ampleksaj laŭ la evoluo de la literaturo mem – de 52 paĝoj por la unua periodo ĝis 174 paĝoj por la kvina. Ne eblas en mallonga recenzo eĉ listigi la trezorojn de tia verko, sed ĝenerale ĝi estas praktika kaj bone organizita verko. Sutton prave substrekas la konvinkon de Zamenhof pri la graveco de literaturo por nova lingvo. Ne ĉiuj lingvoiniciatantoj, aŭ pli precize lingvoiniciatuntoj, konsentis kun li pri tio, kaj tio eble iom klarigas kial venkis Esperanto! Aparte menciindas (p. 403) ke Esperanto bezonis 70 jarojn por produkti la unuajn 50 romanojn, sed nur 14 por la duaj 50!

Du aliaj aferoj interesos multajn: la kvanto da paĝoj kiuj traktas diversajn aŭtorojn, kaj la kvanto da aŭtoroj en Esperanto kies verkoj estas publikigitaj en naciaj lingvoj. Mi menciuri nur kelkajn de la pli konataj aŭtoroj kaj ties kvanto da paĝoj en la verko: Auld 15, Kalocsay 13, Baghy 10, Boulton 10, Ragnarsson 10, Camacho 7, Steele 6, Nemere 6, Ŝtimec 5, Zamenhof 5. Menciindas ankaŭ Sara Larbar, la unua denaskulo kiu verkis romanon (*Karuseloj*, 1987); kaj

Valdemar Langlet, kunlaboranto de Raoul Wallenburg en la dumilita Budapeŝto, kiu havis la ideon disdoni la svedajn ambasadaĵajn leterojn (*skydds brev*) kiuj savis la vivon de 10 mil judoj. Kiomas niaj aŭtoroj kies verkoj estas tradukitaj kaj publikigitaj nacilingve? Nun facilas respondi: hungare 49, angle 46, itale 30, ukraine 28, pole 26, france 20, japane 20, rumane 20, nederlande 19, kroate 18, vjetname 17, germane 14, portugale 14, ruse 13, ĉine 12, ĉeĥe 10, finne 9, hispane 8, islande 8, skotgale 8, svede 8, litove 5, kaj estas multaj lingvoj kun malpli ol 5.

Ekzemple, estas pli ol kvar paĝoj pri Albert Goodheir, la tradukanto de la plej bela poemo en la irlandaj lingvoj, *La Noktmeza Kortumo*, kiun mencias Sutton sur paĝo 398.

Eraroj? Ege malmulte. Ni menciis nur unu: 'Mc', kiu uziĝas en Irlando por anglalingvaj sed ne por irlandlingvaj familiaj

nomoj, devus esti „Mac“ en la irlandaj nomoj 'MacGiolla Gunna' kaj 'MacGiolla Meidhre' (p 398).

Estas enhavriĉa sekcio pri la lingva strukturo kaj kreivaj kapabloj de Esperanto, kiu entenas specimenajn literaturajn tekstojn, vortaron por la tekstoj; estas ampleksa etskribita 68-paĝa bibliografio; sekcio pri la kulturo de Esperanto, kiu citas duonpaĝon de la tre interesa hispanlingva libro de Antonio Valén, *El esperanto: lengua y cultura* (2004); informoj pri interlingvistiko, bibliotekoj, retejoj, Esperanto en radio; kaj fine pli ol 50-paĝa indekso, kiu faciligas serĉadon.

Resume: nemalhavebla verko por ĉiu, kiu celas ekkoni nian originalan literaturon, aŭ eĉ efike antaŭenigi Esperanton.

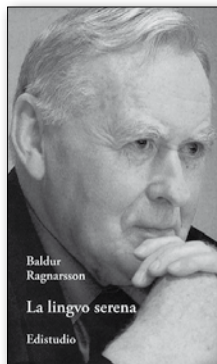
Seán Ó Riain

Li ne pigras sur siaj laŭroj

La lingvo serena. Plena originala verkaro.
Baldur Ragnarsson. Pisa: Edistudio, 2007.
799p. 18cm. ISBN 9788870360783. Prezo:
€ 27,00

Sur la skribotablo de la recenzanto kuŝas volumo ne nur dika, sed ankaŭ tre riĉa, bunta kaj ampleksa. En ĝi defilas ne malpli ol 108 poemoj kaj 66 plurĝenraj kaj malsamlongaj prozaj tekstoj de la konata kaj elstara islanda poeto, literaturkritikisto, eseisto kaj tradukisto Baldur Ragnarsson (n. 1930), krom uverturo de 7 diversaŭtoraj eseoj pri lia poezio.

Marjorie Boulton (*Etaj pensoj antaŭ ega kolekto*), Jorge Camacho (*Baldur Ragnarsson, duklingva poeziisto*) kaj Edwin de Kock (*Baldur Ragnarsson kaj mi*) elmetas ĉefe personajn rememorojn pri konatiĝo kun la aŭtoro kaj senpretende ŝparvortajn (tamen interesajn) pripensojn pri la ĉefaj facetoj de lia talento. Same mallonge sed tre dense Probal Daŝgupto (*Proceza poeto*) liveras originalan, profundan kaj fruktodone cerbostreĉan analizon pri kelkaj poemoj el la kolekto. En pli longa (19-paĝa) eseo (*La poezio de Baldur Ragnarsson: tradiciismo renkontas modernismon*) Humphrey Tonkin trafe lokas la aŭtoron en la historia fluo de la Esperanta poezio, skizas liajn ĉefajn literaturajn influojn, kaj verdajn kaj etnajn, kaj ligas lian poemadon al lia propra literatura teoriumado, renkontebla en la dua parto de la nuna volumo. La simillongan (16-paĝan), erudician kaj konvinkan eseon de Nicola Ruggiero (*La ĉerizarboj de Baldur Ragnarsson*) okupas nur unu ĉefideo: la influo (ĉu evidenta, ĉu kaŝa) de la greka poeto Konstantinos Kavafis sur la produktadon de nia islanda bardo. Ĉi unuan parton inde epilogas 28-paĝa eseo de Mauro Nervi (*Laŭ dezerto retorika: Baldur Ragnarsson kaj la etiko de silento*), legebla ankaŭ rete¹. Ĝi pintas ĉi-parte, ne tiom pro sia longeco, sed ĉefe tial, ke ĝi fake, gvide kaj detale (tamen sen vanaj digresioj) traarkas la

tutan poezian itineron de nia serena eminentulo. La suprajn eseojn (precipe la lastajn kvar) mi rekomendas legi almenaŭ dufoje: antaŭ kaj post tralego de la tuj sekvaj poemoj. Tion mi faris kun granda profito.

La duan parton malfermas la du konataj poemoj *Ŝtupoj sen nomo* kaj *Esploroj*, eldonitaj de Régulo Pérez ĉe Stafeto, respektive en 1959 kaj 1973, kaj fermas fasketo de 16 *Aldonaj poemoj*, verkita inter 1955 kaj 2007 kaj distie publikigitaj aŭ unuafoje aperantaj. Nervi informas, ke la du poemoj prezentiĝas *en formo reviziita ekskluzive por ĉi tiu eldono*. Kvankam la ŝanĝoj estas nek multaj nek gravaj, tamen komparo inter la Stafeta kaj la Edistudia eldonoj montras konstantan zorgon precizigi la tropojn kaj poluri la lingvaĵon:

[plen' > fort'] kaj *virto*, *larĝegaj stratoj* > *stratoj sen difino*, *vojon* [fari > plani], *vako* [ankoraŭa > finomanka], *molliniaj* > *mole konturaj*, *kun multa scienco* > *ja tre erudicie*, [ridetis > grimacis] *triste*, [ŝvelantan > veluran] *molon*, *sunaj sagoj tiklis miajn* [plandojn > vangojn]. Aliiĝas ankaŭ la titoloj de apartaj poemoj: *La magoj* > *La optimistoj*, *Akvoj* > *Speguloj*, *Vi skribis pri la vitroj* > *Vitroj*. En la unua alititola poemo la aŭtoro proponas ankaŭ, inter pluraj etaj plibonigoj, kuriozan pronoman modifon [ni > ili], kiu ŝanĝas la tonon de la mesaĝo kaj eble signas subkonscian distanciĝon disde la

kristana tradicio. En alia poemo metamorfoziĝas eĉ tuta mitologia figuro, bedaŭrinde kun mistajpo: *de Sizifo* > *de la riverdio Sefizo* (anstataŭ la ĝusta *Cefizo*). En *Ŝtupoj sen nomo*, kelkaj poemoj el la Tria Ŝtupo (12a, 13a, 14a, 16a, 17a) draste transformiĝas enhance, kvankam ne metrike. Samverke kaj samŝtupe, la poemo 19-a liveras la finan version, kiu mankas ĉe Stafeto (verŝajne pro komposta koboldo) kaj la 21-a prezentas plibonigon en la 5-a strofo kaj ege pli bonan redakton de la lastaj tri strofoj. Interesajn modifojn ricevas ankaŭ la prologo de *Esploroj*. Maturiĝo alportas bezonon pluraligi, nuanci kaj mildigi: *Por mi poezio estas esploro*; kaj

1) www.liberafolio.org/2007/baldureseo/?searchterm=Ragnarsson